

# VÄHEMMISTÖJEN HUOMIOON OTTAMINEN VANHUSPALVELUISSA – HYVÄ TAHTO VAI VELVOLLISUUS

Vanhusneuvostopäivät

17.10.2022

Eva Rönkkö



**ELÄKELÄISET** ry  
PENSIONÄRERNA rf

- ▶ Miksi ja miten puhumme vähemmistöistä
- ▶ Aihe lainsäädännön näkökulmasta
- ▶ Aihe palveluiden näkökulmasta
- ▶ Aihe vanhusneuvostojen näkökulmasta





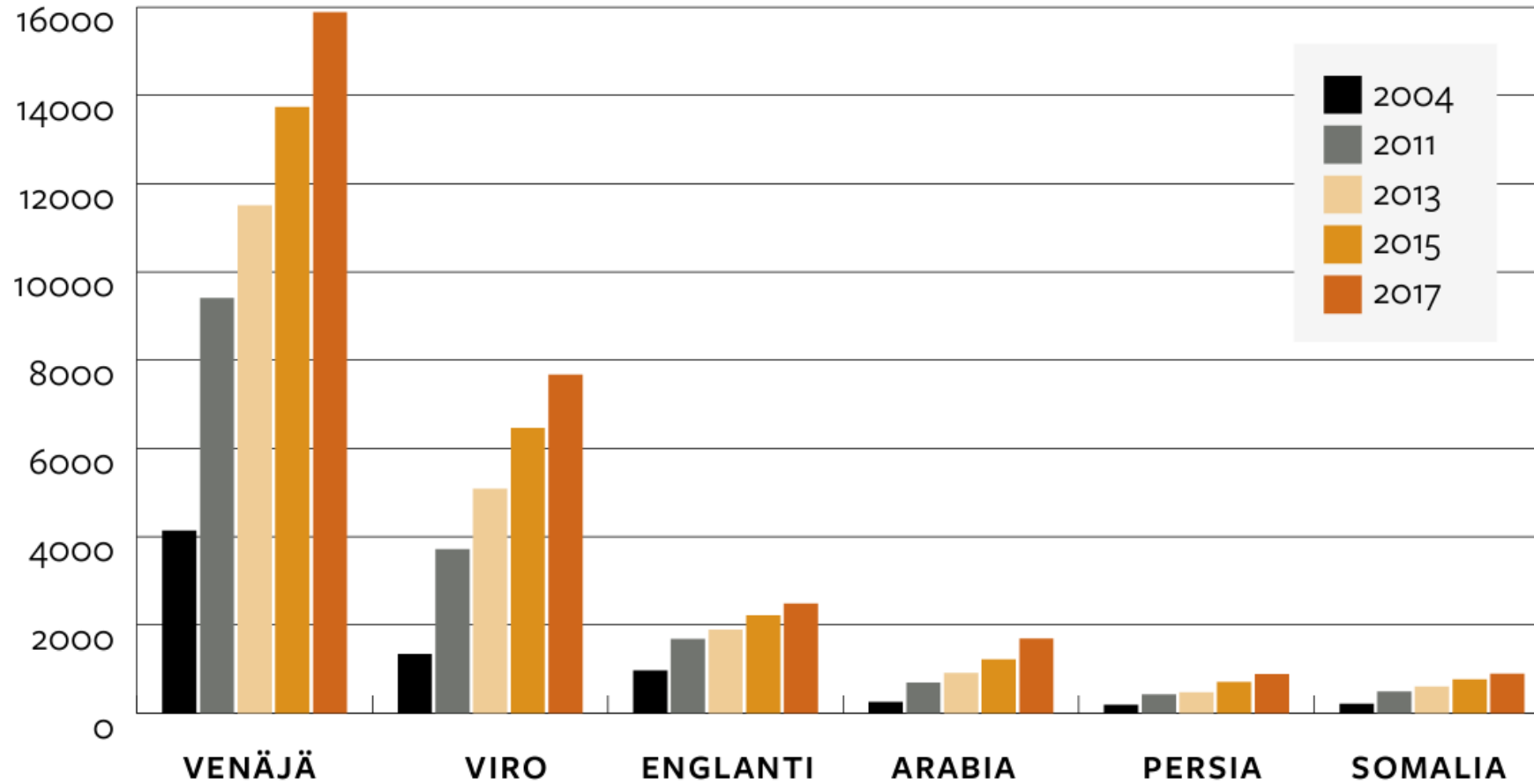
**ELÄKELÄISET** ry  
PENSIONÄRERNA rf

# KENESTÄ PUHUMME?

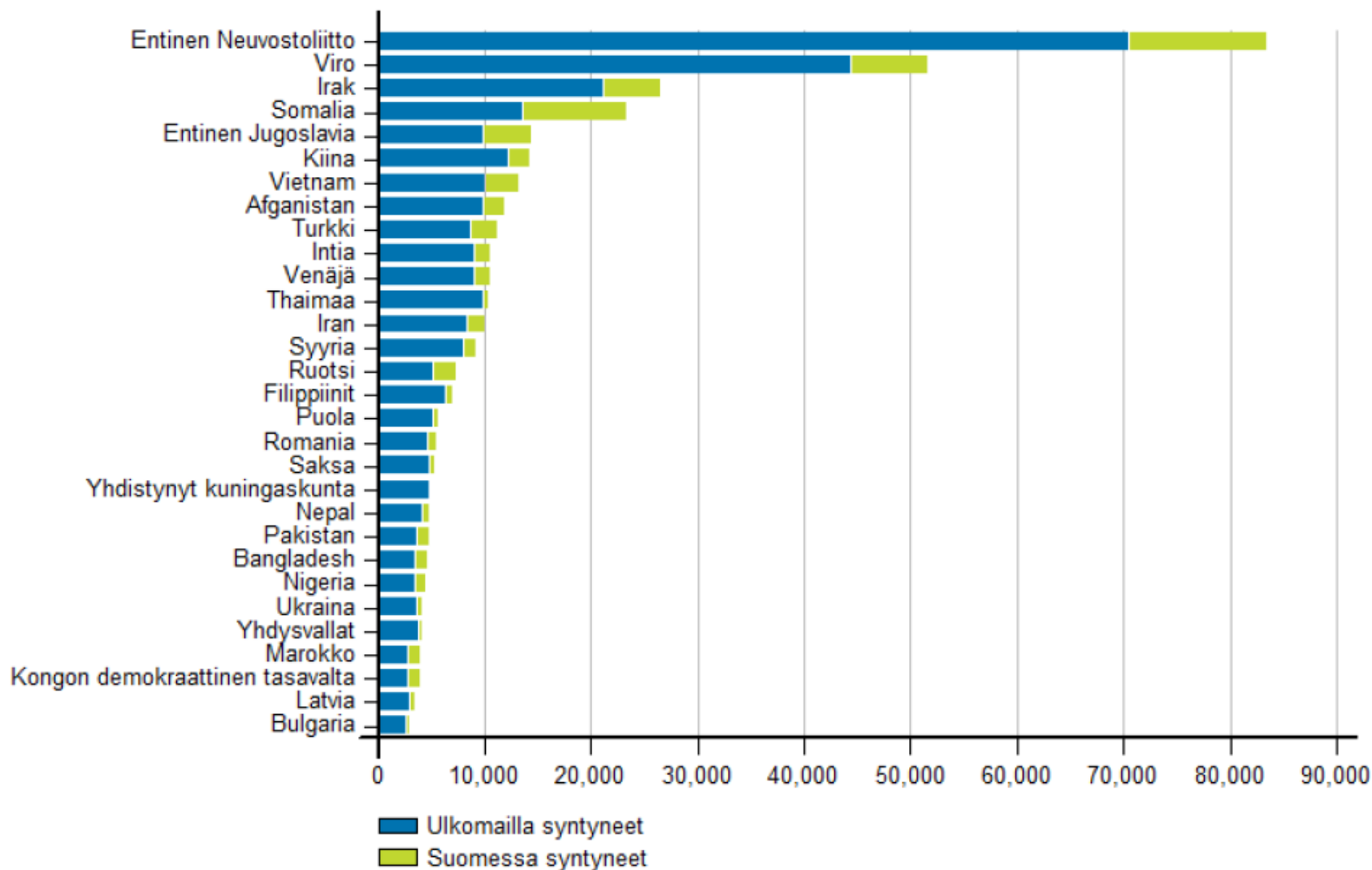


# ULKOMAALAISTAUSTAISET IÄKKÄÄT +55 V.

Lähde: Tilastokeskus



## Suurimmat ulkomaalaistaustaisten taustamaaryhmät 2021





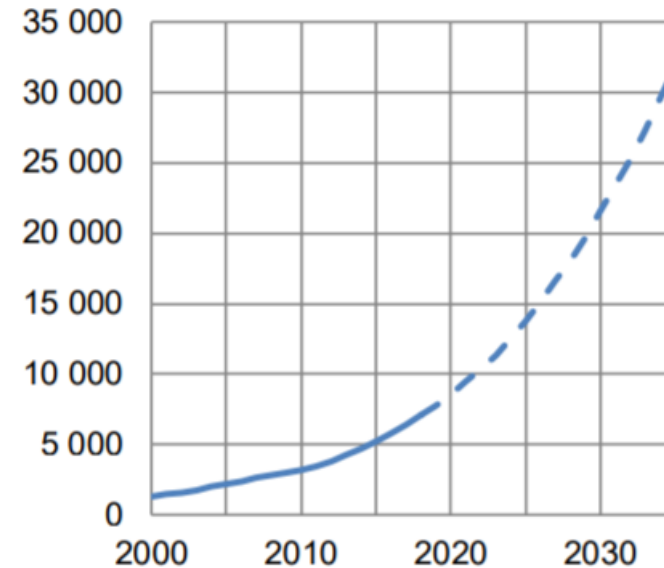
ELÄKELÄISET ry  
PENSIONÄRERNA rf

# MIKSI PUHUMME?



# IKÄÄNTYVÄ VÄESTÖ ON MONINAINEN

- Ulkomaalaistaustaisia ikääntyneitä on noin 60 000 (+55 000)
- Vieraskielisten ikääntyvien määrä lisääntyy ~4000 hlö/vuosi (+55 vuotiaat)
- Vieraskielisten eläkeikäisten ennuste 2035 on **9 %**



Helsingin seudun vieraskielisen väestön  
ennuste 2018–2035, + 65 v. väestön määrä

# EDUNVALVONTA ON KOKONAISUUS

- ▶ Valtaväestöön tai vähemmistöihin kuuluvien ikääntyneiden edunvalvonta ei eroa toisistaan
- ▶ Kieli- ja kulttuurivähemmistöjen kohdalla yhteiskunnallinen osallisuus on rajallisempi ja haavoittuvuus usein lisääntyy





**Digitaidot**

**Koulutus**

**Uskonto**

**Muut ominaisuudet**

**Terveyslukutaito, Palvelujärjestelmän tunteminen**

**Heikko**

**Toimintakyky**

**Ulkokehällä on lähtökohdat heikommat**

**Alkuperä**

**Asuinpaikka**

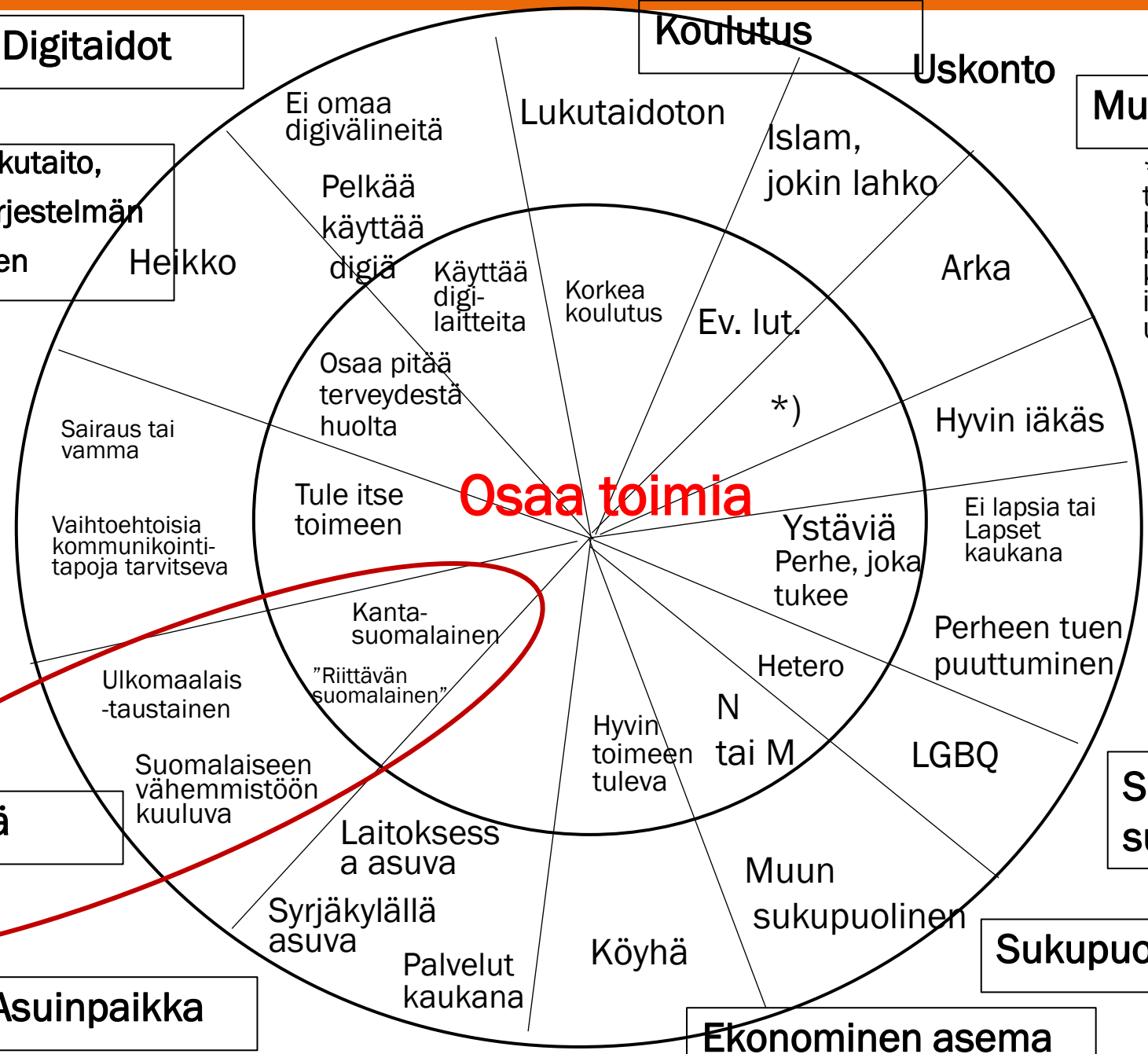
**Ekonominen asema**

**Ikä**

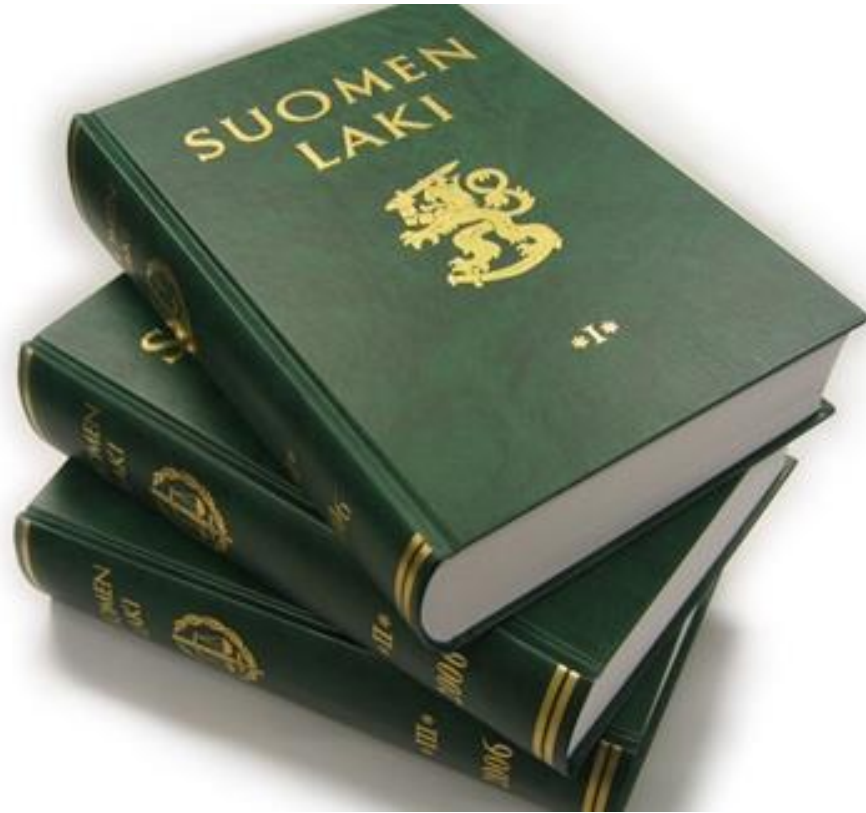
**Läheiset ja sosiaaliset suhteet**

**Seksuaalinen suuntautuminen**

**Sukupuoli**



# LAINSÄÄDÄNTÖ



# IHMISOIKEUDET SUOMALISEN LAINSÄÄDÄNNÖN TAUSTALLA

- Poliittinen puhe
- Arvopuhe
- Oikeudellinen puhe

## YK:n ja EU:n laatimia:

- oikeudellisesti velvoittavat sekä
- ei sitovat ihmisoikeus-asiakirjat



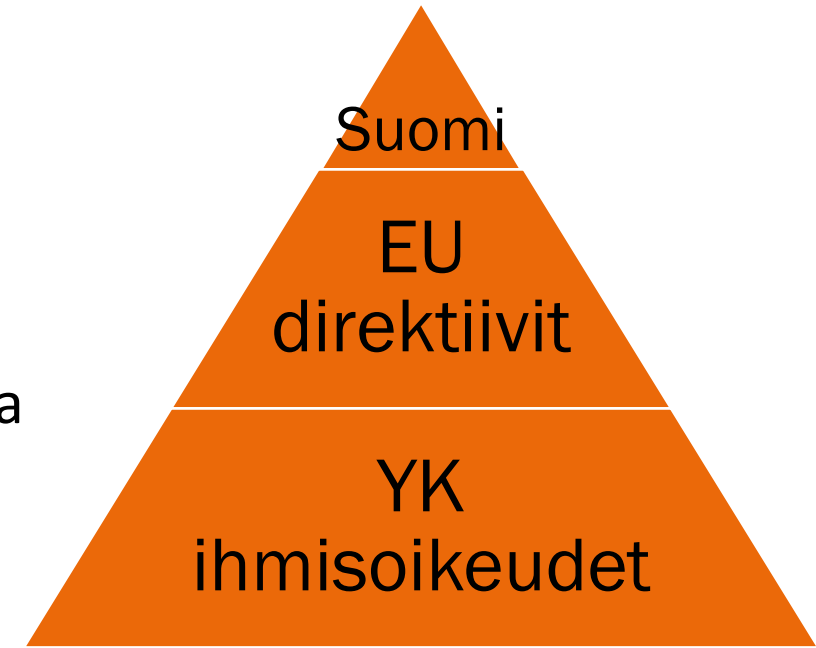
# IKÄÄNTYNEIDEN NÄKÖKULMA PERUS- JA IHMISOIKEUKSIIN

- ▶ Iäkkäillä ihmisillä on oikeus: osallisuuteen, arvokkaaseen elämään ja riittäviin palveluihin.
- ▶ Käytännössä oikeuksien toteutuminen usein heikkenee iän karttuessa.
- ▶ Oikeuksien toteutuminen usein vaikeutuu, kun iäkäs kuuluu vähemmistöihin
- ▶ Perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta ikäihminen **on itse oikeuksiensa haltija, ei pelkästään toimintojen kohde.**
- ▶ Koskettaa konkreettisesti arkea



# MITEN IHMISOIKEUDET JAKAANTUVAT

- ▶ **Klassiset vapausoikeudet** suojelevat yksilöiden perusoikeuksia (kansalais- ja poliittiset)
  - Oikeus elämään, vapauteen, mielipiteen ilmaisuun, itsemääräämisoikeus (rajoittaminen), **oikeus oikeudenmukaisuuteen**, syrjinnän kieltö,  
Esim. pukeutuminen kuuluu sanavapauden piiriin
- ▶ **TSS oikeudet** – taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet:
  - terveyteen
  - sosiaaliturvaan
  - riittävään toimeentuloon
- ▶ **Ilmastonmuutos ihmisoikeutena:**
  - oikeus elämään, terveyteen, terveelliseen ympäristöön



Suomen ihmisoikeuskeskuksessa  
huomio vanhusten oikeuksiin  
vuodesta 2019

# RAPORTTI IÄKKÄIDEN OIKEUKSIEN TOTEUTUMISESTA SUOMESSA

- Esitetty YK ihmisoikeusneuvostolle 20.09.2022.
- Raportti luovutettiin Suomen hallitukselle
- Ensimmäinen Pohjoismaissa toteutettu seuranta ikääntyneiden oikeuksien toteutumisista
- Laatijana YK:n ihmisoikeusneuvoston nimeämä itsenäinen asiantuntia Claudia Mahler





## NOSTOJA RAPORTISTA: VAPAUISOIKEUDET/ TSS OIKEUDET

- ▶ Ikääntyneet naiset ovat epäedullisessa asemassa, eläkkeet ovat noin 1/3 pienemmät verrattuna miehiin – kehottaa hallitusta tehostamaan **köyhyyden poistamista**
- ▶ **Kehotus palveluiden laadunvalvontaan** - omavalvonta
- ▶ Kotihoito: palvelu ja kustannukset – **maksujen rajoittaminen** takaa ihmisarvoisen elämän
- ▶ Koronarajoitukset ikääntyneiden suojelemiseksi **johtivat ihmisoikeuksien rajoittamiseen**
- ▶ Digitalisaatio syrjäyttää – Covid pandemia lisäsi verkkopalveluita – saavutettavuusongelma kasvaa - laitteiden ja tuen puute – **kiireellisesti tarvitaan vaihtoehtoja**
- ▶ Muistisairaiden suojelemiseksi ovien lukitseminen on ihmisoikeusloukkaus, jossa rikotaan liikkumisvapautta – **kehotus kunnostaa lainsäädäntöä**
- ▶ Et ei vain pyydetä kommentoimaan iäkkäisiin vaikuttavia prosesseja, vaan tällaisten päätösten tuloksiin on päästävä vaikuttamaan – **on oltava oikeus osallisuuteen**



ELÄKELÄISET ry  
PENSIONÄRERNA rf

# RAPORTTI: MONINAISTUVAA IKÄVÄESTÖÄ EI TUNNISTETA

- ▶ Ikääntyneiden moninaisuutta ei nähdä eikä tunnisteta: palvelut eivät sovellu kieli- ja kulttuurivähemmistöille
- ▶ Ikääntyneiden kieleen sekä etniseen taustaan ja kotoperäiseen alkuperään perustuva syrjintä pahenee.
- ▶ Erityisesti. saamelaisten oikeus omankielisiin palveluihin
- ▶ Etnisen alkuperään tai vähemmistötaustaan liittyviä tietoja ei kerätä, osaamista ei näin kartu
- ▶ Romaneihin ja Hlbdi -iäkkäisiin kohdistuva syrjintä



**Turvallisuus syntyy siitä että tulet ymmärretyksi kokonaan, ei pelkästään kielellisesti**



# JOITAKIN RAPORTIN SUOSITUKSIA

- ▶ Kehotus Suomen hallitukselle: uusien lakien, strategioiden ja toimintasuunnitelmien tarkastelu, erityisesti ikääntyneisiin liittyen – varmistaa, että ikä syrjintää ei ylläpidetä. Lisäksi yhteiskunnalle olisi eduksi, että ikään liittyvissä stereotyyppioissa otettaisiin huomioon ikäryhmän monimuotoisuus.
- ▶ Suomen hoito- ja sosiaalipalvelut ovat suuressa uudistuksessa. Tavoitteina tulisi olla ikäntyneiden moninaisuuden sisällyttäminen erityistoimenpiteisiin.
- ▶ Palvelujen tarjoamisessa olisi otettava huomioon ikääntyneiden henkilöiden, erityisesti hlbt-henkilöiden, alkuperäiskansoja tai ulkomaalaistaustaisten erityistarpeet, jotta heille voidaan tarjota kulttuurisesti arkaluonteisia sekä saavutettavia terveys- ja hoitopalveluja.
- ▶ Budjetin lisäämistä tiedon keräämiseen, ammattilaisten kouluttamiseen, valvontaan



# VELVOLLISUUS TOIMIA TULE LAINSÄÄDÄNNÖSTÄ

- ▶ Ihmisoikeusjulistus, 1948 ym.
- ▶ Perustuslaki, 1999  
oikeus kieleen ja kulttuuriin, oikeus tulkkaukseen, **turvattava palvelut, edistettävä terveyttä**
- ▶ Laki potilaan asemasta ja oikeuksista, 1992  
**ottamaan huomioon äidinkielen**
- ▶ Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, 2000  
**edistää osallisuutta, vähentää eriarvoisuutta**
- ▶ Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta, 2010  
palvelujen **on soveltuva myös maahanmuuttajille**, huolehdittava henkilöstön osaamisesta
- ▶ Vanhuspalvelulaki, 2012  
**tunnistettava riskiryhmät** ja otettava palveluissa huomioon
- ▶ **Yhdenvertaisuuslaki, 2014**  
 **syrjinnän kieltö ja yhdenvertaisuuden edistämisvelvollisuus**



# YHDENVERTAISUUSLAIN KAKSI KIVIJALKAA

## Syrjinnän ehkäiseminen

Syrjintäkokemukset ja havainnot

Asenteet ja ilmapiiri

Syrjintään puuttuminen

## Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen

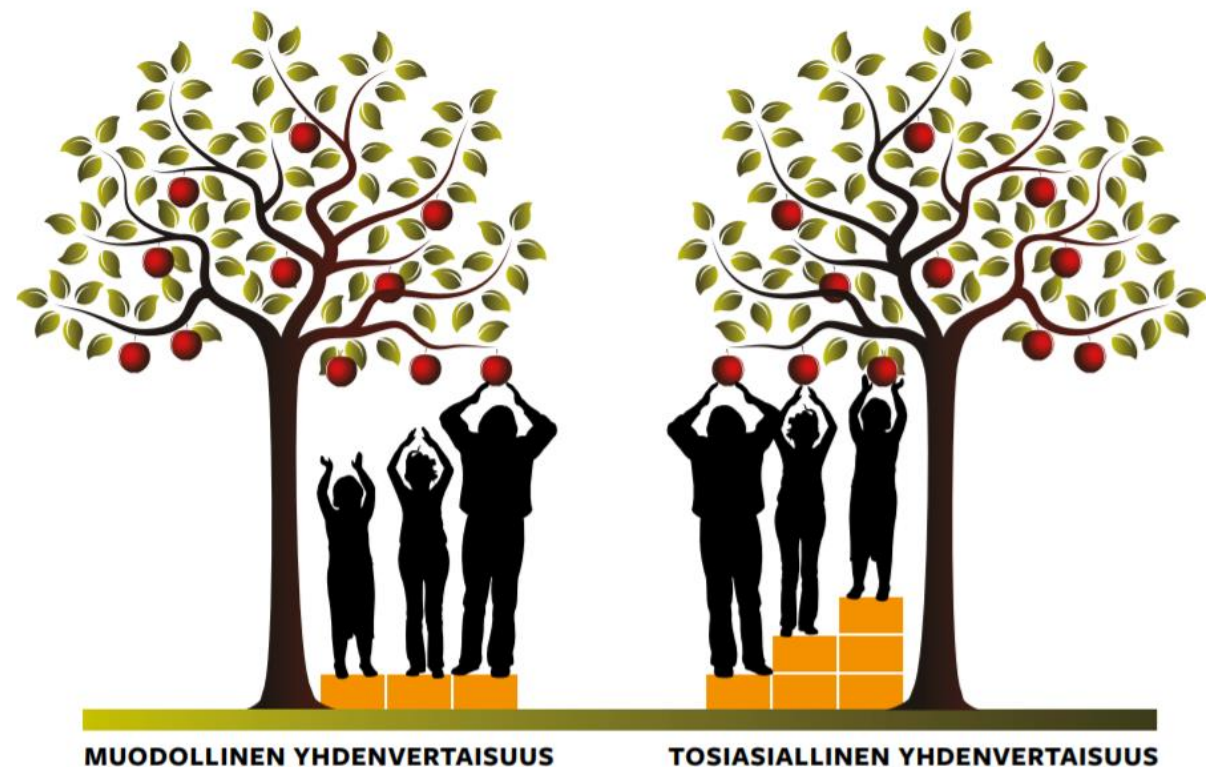
Työnantajan edistämistoimet

Viranomaistoiminta

Eri ryhmät ja sukupuolet

# TOSIASIALLINEN YHDENVERTAISUUS

1. Yhdenvertaisuus lain edessä= muodollinen yhdenvertaisuus
2. Oikeudenmukaisuus = yhdenvertaiset mahdollisuudet, tosiasiallinen yhdenvertaisuus
3. Toteutunut tasa-arvo = oikeuksien yhdenvertainen toteutuminen



# VÄHEMMISTÖT PALVELUISSA

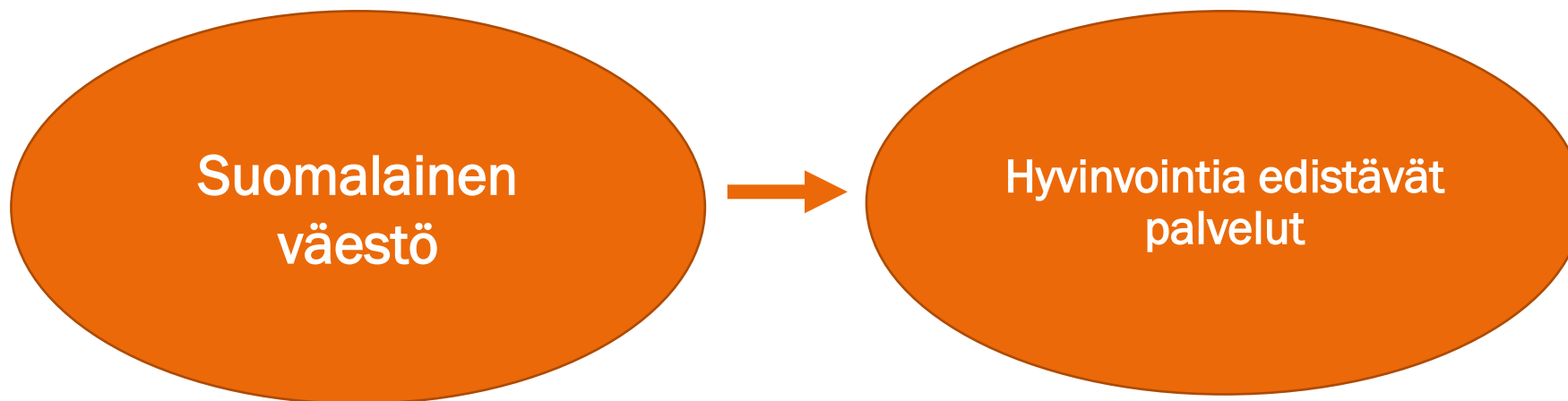


# ET SOVI TÄNNE...

- ▶ Iäkäs arabimies tuli palvelukeskukseen ja halusi osallistua kuntosaliryhmään

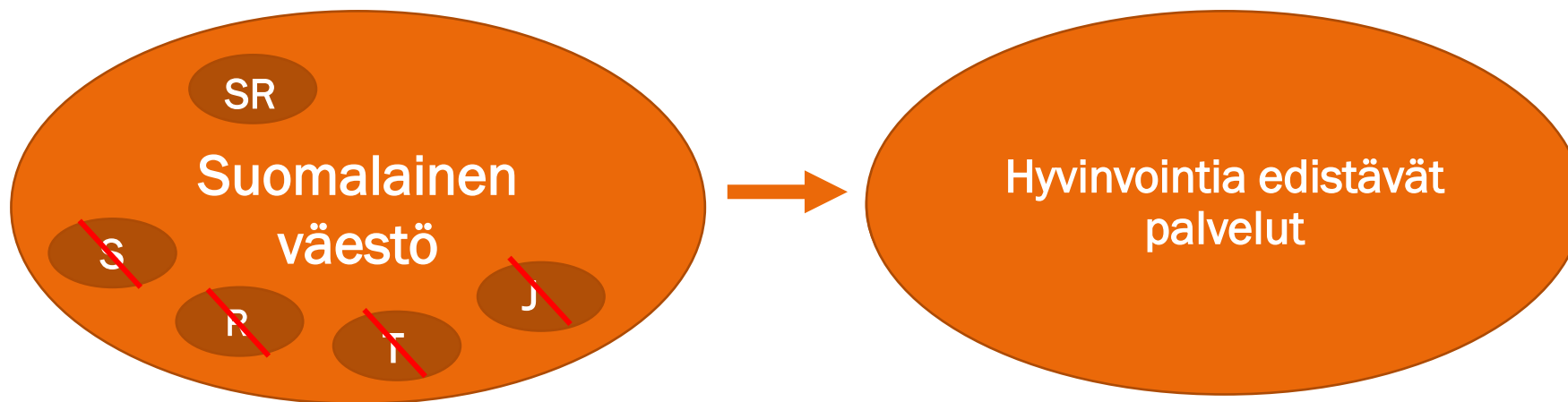


# TARVETTA PALVELUIDEN KEHITTÄMISESSÄ



- Suomalaisen hyvinvointivaltion sosiaali- ja terveyspalvelut luotiin pääosin sotien jälkeen
- Hyvinvointia edistävät palvelut = Sote-, kulttuuri-, liikunta- & vanhuspalvelut
- Palveluiden pohjana oletus suomalaisesta väestöstä pääosin suomenkielisiä ihmisiä

# TARVETTA PALVELUIDEN KEHITTÄMISESSÄ



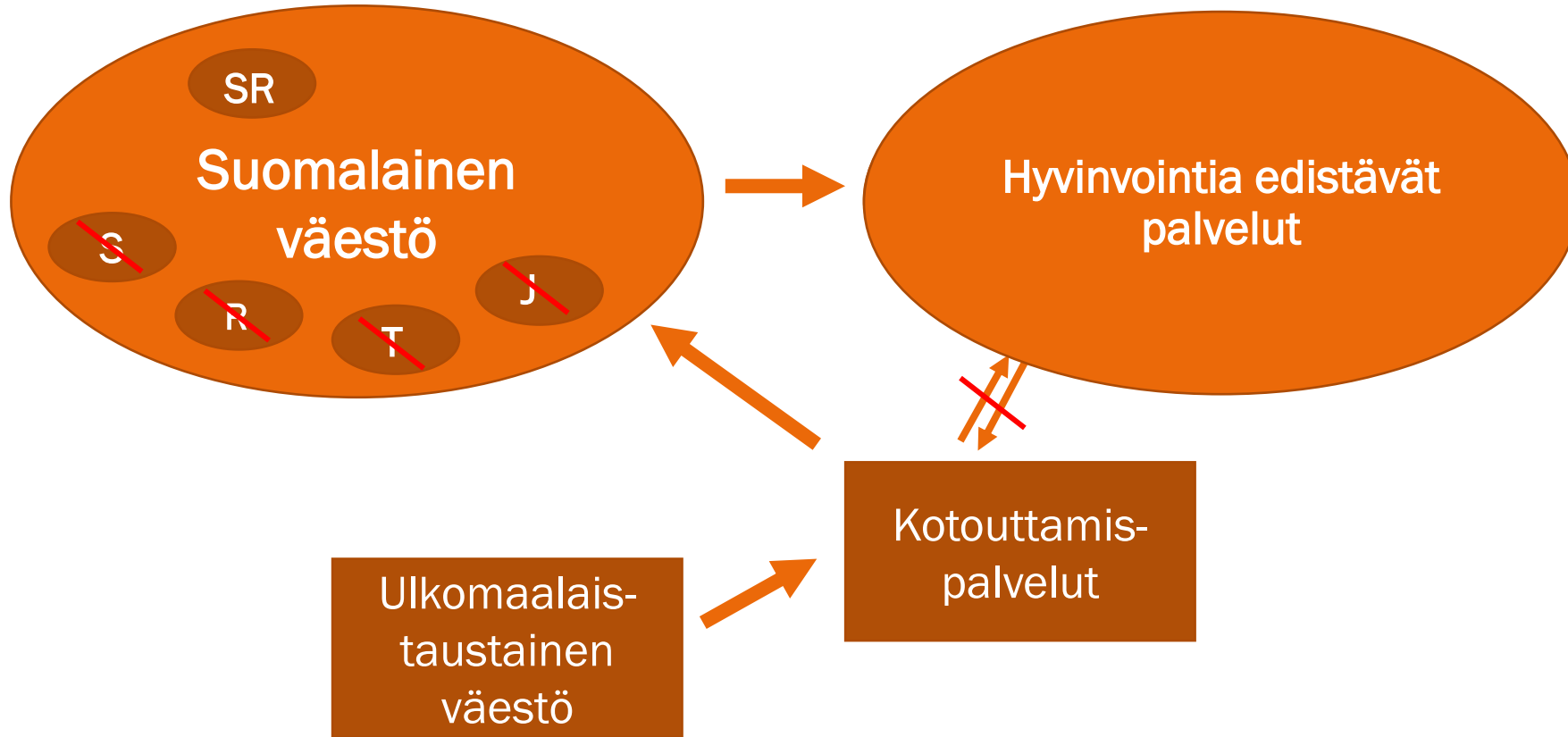
Myytti yhtenäisestä kansakunnasta:

- Suomenruotsalaiset saaneet erityisaseman kielellisesti
- Muut vähemmistöt jääneet syrjään



# KOTOUTTAMISTA ELÄMÄN LOPPUUN?

## TARVITAAN IHMISOIKEUKSILLE PERUSTUVAA LÄHESTYMISTÄ



Buchert, Ulla (2016). Kohti universalismin ja moninaisuuden yhteensovittamista. Teoksessa Kannasoja, Sirpa, Kuronen, Marjo & Poikolainen, Tytti (toim.) *Tutkiva sosiaalityö. Sosiaalityön aika*. Talentia-lehti, Sosiaalityön tutkimuksen seura.

Buchert, Ulla (2015). *Maahanmuuttajuuden institutionaaliset kategoriat*. Helsinki: Kuntoutussäätiö, Kuntoutussäätiön tutkimuksia 87/2015.

# VANHUSNEUVOSTOT





# MIKSI TEEMME EDUNVALVONTA?

- Edunvalvonta on eläkeläisjärjestöjen yksi kivijalka:  
**se on meidän tehtävä**
- Ulkomaalaistaustaisten iäkkäiden järjestäytyminen järjestöiksi on alkanut:  
**osaamista täytyy vielä kasvattaa, siihen menee aikaa**
- Järjestöjen saama julkinen rahoitus velvoittaa hoitamaan kaikkien Suomessa asuvien ikääntyneiden henkilöiden edunvalvontaa,  
**ei ajamaan ainoastaan jäsenkunnan etua**  
(Stea:n raportti)

# VANHUSNEUVOSTOJEN ROOLI VANHUSPALVELUIDEN UUDISTAMISESSA

- ▶ Strategioiden tarkastelua, kunnan palveluiden **arviointi**,
- ▶ Erialaisten ryhmien kuulemista Vähemmistöjen etujen valvoja?



# MONINAISUUS JA YHDENVERTAISUUS – OPAS VANHUSNEUVOSTOILLE

- ▶ Pohjautuu lainsäädäntöön, velvollisuudet palvelusektorille – luku 3,3
- ▶ Avaa käsitteet tasa-arvo ja yhdenvertaisuus – luku 3 sekä niiden toisen puolen, eriarvoisuuden – 3,1
- ▶ Tietoa vähemmistöistä – luku 1
- ▶ Tietoa kunnallisista strategioista ja suunnitelmista – luku 2  
Hyvinvointikertomus, ikäpoliittinen ohjelma, kotouttamisohjelma
- ▶ Yhdenvertaisuuslain tuomat velvoitteet – luku 3,2
  - arviointivelvoite
  - suunnitelma yhdenvertaisuuden edistämiseksi
- ▶ Tarkistuslista – sivu 22
- ▶ Käytännön esimerkkejä, kun on tehty toisin (kunnan palveluissa, järjestöissä) – luku 4



# Hyvinvointivaltion lupaus huolehtia kaikista iäkkäistä – myös vähemmistöistä?

- Kansallinen Ikäohjelma 2030
- Vanhuspalvelujen strategia
- Yhdenvertaisuussuunnitelma
- Hyvinvointistrategia
- Kotouttamissuunnitelma

**Tampere:** Ikääntyvien maahanmuuttajien asiat eivät ole tähän mennessä nousseet Tampereella erityisen näkyviksi.

**Kerava:** Kotouttamisohjelma ei tunnista ikääntyneitä

Miten sinun kunnan asiakirjoissa vähemmistöt näkyvät?

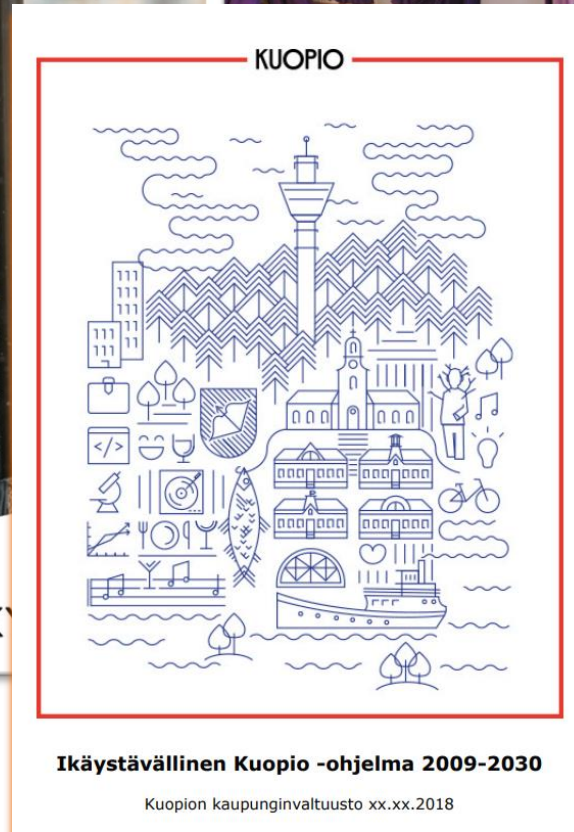
Onko yhteistyötä näiden asiakirjojen tekemisessä?



Jyväskylän kaupungin  
yhdenvertaisuussuunnitelma 2017-2020

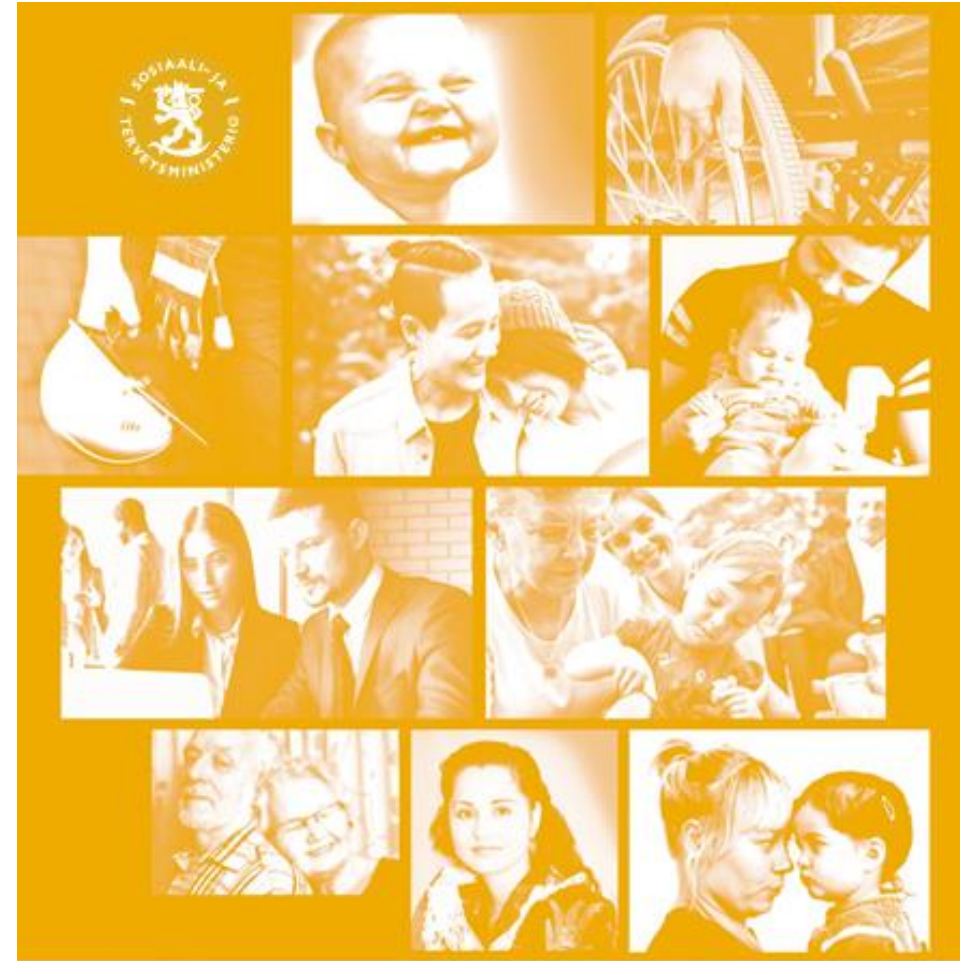


JYVÄSKY



# KANSALLINEN IKÄOHJELMA VUOTEEN 2030

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162462>



**Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030**

Tavoitteena ikäkyvykäs Suomi



ELÄKELÄISET ry  
PENSIONÄRERNA rf

# TYÖKALU VÄHEMMISTÖJEN EDUNVALVONTAAN

## Tarkistuslista kunnille

	ON	EI
1. Onko vähemmistöön kuuluvia iäkkäitä käsitelty kunnan strategioissa?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Onko strategioiden pohjalta tehty toimintasuunnitelmaa?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Onko määritelty, ketkä vastaavat omilla lohkoillaan toimintasuunnitelmista (johtotasoa)?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Onko määritelty, ketkä vastaavat olemassa olevien palvelujen soveltamisesta kohderyhmälle sopiviksi käytännön tasolla?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Onko järjestetty koulutusta <ul style="list-style-type: none"><li>▶ johtotasolle?</li><li>▶ työntekijöille?</li><li>▶ vapaaehtoisille?</li></ul>	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>
6. Onko seuranta- ja arviointijärjestelmää?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>



# LAINSÄÄDÄNTÖ JA TODELLISUUS

- ▶ Miten asioiden pitäisi olla
- ▶ Miten asiat ovat



**ELÄKELÄISET** ry  
PENSIONÄRERNA rf

**KIITOS**

